

Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente

In opdracht van de Plaatselijke Groep West Twente (i.o)
Mei 2007

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
1.1 Inleiding en opbouw van het rapport	4
1.2 Beleidsmatige inkadering Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente	5
2.1 Ruimtelijke beschrijving West Twente	7
2.2 Algemeen: sociaal economische context	7
2.2.1 <i>Ontwikkeling van de bevolking</i>	7
2.2.2 <i>Demografische druk</i>	7
2.2.3 <i>Toekomstige verwachting, tot en met 2020</i>	8
2.2.4 <i>Structuur werkgelegenheid</i>	8
2.2.5 <i>Beroepsbevolking</i>	9
2.3 Natuur en milieu	9
2.4 Leefbaarheid	10
3. SWOT-analyse	11
4. Ontwikkelingsstrategie	13
4.1 Koppeling PMJP, Gebiedsprogramma Zuidwest Twente en Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente.....	13
4.2 LEADER-uitgangspunten	13
4.3 Het ambitieniveau.....	14
4.4 Uitgangspunten ontwikkelingsstrategie	15
4.5 De gekozen ontwikkelingstrategie	16
5. Operationele doelen	17
5.1 Accent 1: Versterking natuurlijke en cultuur en/of historische identiteit	18
5.2 Accent 2: Verweving van natuur, cultuur en/of historie en agrarisch gebied met toeristisch-recreatieve waarde voor zowel de toerist als de recreant uit de regio	19
5.3 Accent 3: Versterken van de relatie met de stad op basis van evenwichtigheid tussen de gebieden (voornamelijk gericht op innovatie)	20
5.4 Accent 4: Versterken van overdracht van kennisinstellingen	21
5.5 Accent 5: Samenwerken buiten de regio.....	20
6. Management van het programma.....	21
6.1 Samenwerking, multisectorale opzet Plaatselijke Groep.....	22
6.2 Rollen	23
6.3 Taken	23
6.4 Van projectaanvraag tot goedkeuring project.....	24
6.4.1 Specificatie van de LEADER criteria voor West Twente.....	25
6.4.2 Beoordelingsprocedure van projecten	25
6.5 Communicatie en voorlichting	26
6.6 Financiering.....	28
6.7 Monitoring en evaluatie.....	28
Bijlage 1: Gebiedsindeling West Twente	30
Bijlage 2: Samenstelling Plaatselijke Groep	31

Voorwoord

Als voorzitter van de Plaatselijke Groep (PG) West Twente presenteer ik u bij deze ons LEADER ontwikkelingsplan voor de periode 2007-2013.

Binnen de plattelandsontwikkeling neemt LEADER een bijzondere plaats in. Het is een experimenteel programma waarmee sociaal-economische impulsen op gebiedsniveau worden gegeven door middel van financiering van lokale en regionale initiatieven. Een belangrijke rol bij deze werkwijze wordt uitgevoerd door de Plaatselijke Groep. De Plaatselijke Groep bestaat uit een vertegenwoordiging met een adequaat netwerk vanuit de vier deelnemende gemeenten. Deze groep initieert en adviseert over de te ontwikkelen en ontwikkelde projecten binnen het LEADER gebied West Twente.

Wij hebben de verwachting dat de LEADER+ werkwijze:

- mogelijkheden schept die anders veel moeilijker te bereiken zijn voor mensen die niet gewend zijn aan de 'ambtelijke molens';
- gebruik maakt van 'sleutelfiguren': mensen die niet in dienst zijn van de overheid en beschikken over een sterk netwerk rond het platteland;
- laagdrempelig is voor (potentiële) initiatiefnemers;
- zorgt voor draagvlak bij de bevolking;
- zorgt voor vervolgprojecten en vervolgactiviteiten: ('spin off effect') een aanjaagfunctie om verdere ontwikkelingen van start te kunnen laten gaan;
- zorgt voor een actieve en onmisbare ondersteuning in het werk van de professionals op het gebied van plattelandsontwikkeling;
- sterk gericht is op samenwerking, zowel lokaal, regionaal als internationaal;
- zorgt voor een actieve en gelijkwaardige samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers;
- het gebied als uitgangspunt neemt en daarmee 'gemeentegrensoverschrijdend' is;
- een klankbordfunctie heeft;
- duurzame (sociaal/economisch) projecten oplevert.

LEADER zal onderdeel gaan uitmaken van POP-2 . In de eerste aanzet voor de Nationale Plattelandsontwikkelingsstrategie 2007-2013 is aangegeven, dat voor de uitvoering van het plattelandsbeleid nadrukkelijk de inbreng van bewoners in de plattelandsgebieden zal worden gezocht. Een door de inwoners gedragen aanpak biedt immers de beste kansen. De bottom-up aanpak volgens de LEADER werkwijze is hier bij uitstek voor geschikt.

LEADER is voor ons een nieuwe uitdaging die we samen met de initiatiefnemers in de regio met beide handen willen aangrijpen.

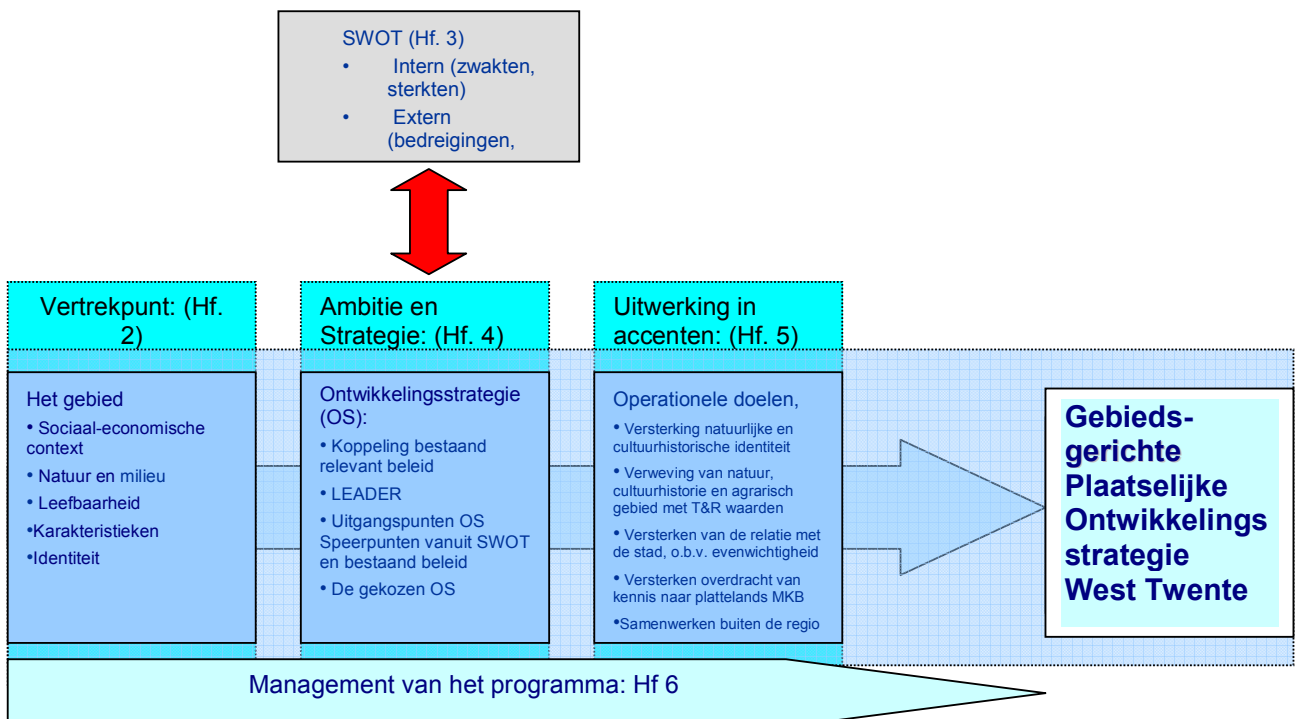
Dhr. G. Nellestijn
Voorzitter (a.i.) Plaatselijke Groep West Twente

1. Inleiding

1.1 Inleiding en opbouw van het rapport

Voor u ligt de gebiedsgerichte plaatselijke ontwikkelingsstrategie West Twente. Deze is te beschouwen als een eindpunt van een beleidsmatig proces dat via de Europese Commissie, het Rijk (via het Ministerie van LNV) en de provincie Overijssel zijn uitwerking vindt in de regio West Twente. Dit eindpunt is tegelijkertijd het beginpunt van het uitvoeringsproces om in de komende periode, vanaf 2007 tot en met 2013, tot resultaten te komen. In dit rapport wil de Plaatselijke Groep i.o. haar visie neerzetten. De elementen die volgens de LEADER aanpak in ieder geval onderdeel dienen uit te maken van de ontwikkelingsstrategie zijn hierin verwerkt.

Hiertoe geeft de Plaatselijke Groep i.o. eerst een regiobeschrijving in hoofdstuk 2. Dit is te beschouwen als het vertrekpunt voor een welomschreven gebiedsplan met inzicht in de sociaal-economische kenmerken, karakteristieken en identiteit. In hoofdstuk 3 staat de SWOT-analyse centraal met sterkten en zwakten van de regio alsook de kansen en bedreigingen. Hieruit heeft de Plaatselijke Groep i.o. de voor de regio gewenste ambitie bepaald, die in hoofdstuk 4 aan de orde komt. Deze ambitie heeft de Plaatselijke Groep i.o. gekoppeld aan relevante uitvoeringsgerichte beleidskaders en op basis daarvan is de ontwikkelingsstrategie voor West Twente tot stand gekomen. In hoofdstuk 5 is de strategie vertaald naar operationele doelen, waarbinnen in de komende periode de projecten ontwikkeld kunnen en gaan worden. Hierin is ruim aandacht besteed aan de uitvoering van innovatieve benaderingen en de uitvoering van samenwerkingsprojecten. De Plaatselijke Groep i.o. zal hiervoor in hoofdstuk 6 aangeven hoe zij het management van het programma zal gaan voeren, uiteraard binnen de aan haar gegeven verantwoordelijkheden en bevoegdheden. De multisectorale opzet van de strategie vindt zijn vertaling in de samenstelling van de Plaatselijke Groep i.o. De taken en de uitvoering zijn zodanig opgezet dat lokale bottom up initiatieven tot wasdom kunnen komen.

Voordat de aandacht uitgaat naar de totstandkoming van de visie van de Plaatselijke Groep i.o. wordt eerst kort inzicht gegeven in de beleidsmatige inkadering van de ontwikkelingsstrategie.

1.2 Beleidsmatige inkadering Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente

Europese Commissie en LEADER

Vanuit de Europese Commissie wordt aan plattelandsontwikkeling groot belang gehecht. In Verordening (EG) nr. 1698/2005 is de steun uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) hiervoor vastgelegd via de uitvoeringsbepalingen¹. Alle lidstaten is gevraagd een Programmadocument op te stellen, het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP 2) 2007-2013. Vanuit de Europese Commissie is aangegeven dat hierin aandacht besteed dient te worden aan LEADER, in het bijzonder aan de methodiek. Hierop zal later nader worden ingegaan.

Het Rijk

Het Ministerie van LNV heeft hieraan graag gehoor gegeven. Eind december 2006 is het POP 2 voor Nederland ingediend². Het POP 2 is inhoudelijk ingedeeld over 4 assen: As 1 Verbetering van het concurrentievermogen en de land- en bosbouwsector; As 2 Verbetering van het milieu en het platteland; As 3 De leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie en As 4 betreft LEADER. Voor de laatste as konden gebieden zich via een 'call for proposal' aanmelden³. Het Rijk heeft de provincies gevraagd om op te treden als regisseur bij de selectie van gebieden.

De provincie Overijssel

De provincie Overijssel heeft eind 2006 besloten deze Leaderaanpak in beginsel voor het hele platteland van Overijssel mogelijk te willen maken (met uitzondering van het platteland van de gemeenten Zwolle en Kampen). Daarbij heeft zij aangegeven LEADER te zien als onderdeel dat inpasbaar is in het Gebiedsprogramma Zuidwest Twente en in het Provinciaal Meerjaren Programma (pMJP)⁴. De provincie heeft reeds een aantal jaren aandacht voor gebiedsgericht werken (GGW) en heeft voor het gebied Zuidwest Twente (dat bestaat uit Leaderregio West Twente en Leaderregio West Twente) recentelijk een Gebiedsprogramma opgesteld. Inhoudelijk zal hier later op worden teruggekomen. Door tussentijds overleg en afstemming versterken deze en de ontwikkelingsstrategie elkaar.

West Twente

In de periode 2000-2006 behoorde West Twente als regio niet tot een LEADER+ gebied. Alleen de gemeente Wierden, die nu tot de regio West Twente behoort, was toen onderdeel van de LEADER+ regio Zuid Twente⁵. De regio-indeling zal in hoofdstuk 2 aan bod komen. Binnen LEADER speelt de Plaatselijke Groep een essentiële rol. Deze rol en de daarbij behorende taken zal later in hoofdstuk 6 nog

¹ Dit document is te vinden op www.regiebureau-pop.nl

² Dit document is te vinden op www.regiebureau-pop.nl.

³ Meer informatie hierover is het vinden op www.netwerkplatteland.nl

⁴ Informatie hierover is te vinden op www.overijssel.nl

⁵ Meer informatie hierover is te vinden op www.leaderplus.nl.

aan de orde komen. Eén van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor LEADER-middelen is de instelling van een Plaatselijke Groep en de opstelling van de gebiedsgericht plaatselijke ontwikkelingsstrategie. Met dit rapport komt de Plaatselijke Groep i.o. aan laatstgenoemde voorwaarde tegemoet.

Jong en oud in West Twente staan klaar om met LEADER aan de slag te gaan!!!

2. Het gebied

2.1 Ruimtelijke beschrijving West Twente

Het Leadergebied West Twente is afgebakend zoals aangegeven in bijlage 1. Voor deze periode (2007-2013) geldt LEADER als een nieuw programma voor bijna het hele gebied. Alleen de gemeente Wierden was in de vorige periode (2000-2006) betrokken bij het LEADER+-gebied Zuid Twente. Het gebied West Twente bestaat nu uit de gemeenten Hellendoorn, Rijssen-Holten, Twenterand en Wierden.

In vergelijking met de indeling vanuit het Gebiedsgericht Werken is West Twente in feite afgesplitst van Zuidwest Twente. Dit was nodig omdat Zuidwest Twente in zijn geheel ca 257.000 inwoners telt. Dat is ruim boven de grens die de Europese Unie aan het inwonertal van een Leadergebied stelt, te weten 200.000 inwoners.

West Twente telt nu 129.570 inwoners. Binnen het gebied bevinden zich geen kernen met 30.000 of meer inwoners, zodat het totale grondgebied van de 4 gemeenten onder de werking van het POP-2 en daarmee ook onder LEADER valt. Het gebied wordt aan de oostzijde begrensd door de stedenband (Netwerkstad) Twente, in het westen door de Sallandse Heuvelrug en aan de zuidzijde door de regio Zuid Twente. Het gebied heeft een oppervlakte van 436 km² dat nagenoeg geheel uit niet verstedelijkt gebied bestaat en kan worden gekarakteriseerd als landbouwgebied met intensief grondgebruik (rundvee-, varkens- en pluimveehouderij) en anderzijds als een gebied met een kwalitatief hoogwaardige natuur.

2.2 Algemeen: sociaal economische context

Om te komen tot een SWOT-analyse is het van belang om inzicht te krijgen in de demografische en sectorstructuur van het gebied.

2.2.1 Ontwikkeling van de bevolking

Onderstaande tabel toont de oppervlakte per gemeente en totaal, de inwoneraantallen van de afzonderlijke gemeenten en het gebied als totaal en de bevolkingsontwikkeling 2004- 2020. In West Twente is behoren de gemeenten en hun inwoners in het geheel tot het LEADER gebied.

Stand per 1-1-2004	Oppervlakte in km ²	In %	Bevolking totaal 2005	Bevolking 2020 tov 2004 (=100)	Inwoners in Leadergebied	In %
Hellendoorn	139,03	31,8%	36170	101,3	36170	100%
Rijssen-Holten	94,40	21,6%	36360	107,7	36360	100%
Twenterand	108,17	24,8%	33550	105,8	33550	100%
Wierden	95,23	21,8%	23490	104,3	23490	100%
Totaal	436,83	100%	129570	103,2	129570	100%

Bron: CBS, Provincie op Maat, en Provincie Overijssel

2.2.2 Demografische druk

Gegevens van het CBS laten binnen het gebied een verschil zien in de zgn. 'demografische druk'⁶. Rijssen-Holten laat een relatief hoge groene druk zien, terwijl

⁶ Demografische druk: het aandeel van de 'groene druk' (leeftijdscategorie 0-19 jaar tov 20-64 jaar, de beroepsbevolking, plus de 'grijze druk' (leeftijdscategorie >65 jaar tov 20-64 jaar, de beroepsbevolking)

deze gemeente voor 2004 tevens een relatief hoge grijze druk toont. De gemeente Hellendoorn kan een relatief grote toename van de grijze druk tegemoet zien.

	Demografische druk 2004	w.v. Groene druk	w.v. Grijze druk	Demografische druk 2020	w.v. Groene Druk	w.v. Grijze druk
Hellendoorn	66,7	42,0	24,7	82,1	44,0	38,1
Rijssen-Holten	78,0	52,6	25,4	82,4	51,0	31,4
Twenterand	66,9	46,4	20,5	77,0	46,5	30,5
Wierden	68,3	45,6	22,6	78,8	43,2	35,6
Overijssel	65,9	42,9	23,1	..		
Nederland	62,3	39,8	22,5	..		

Bron: CBS, Provincie op Maat, gegevens 2020: provincie Overijssel

2.2.3 Toekomstige verwachting, tot en met 2020

Bovenstaande tabellen geven aan dat het gebied enige groei kan verwachten, maar dat deze lager zal zijn dan de verwachte groei in de provincie als geheel. De demografische druk geeft daarnaast een beeld dat het gebied een verhoogde verhouding heeft van inwoners buiten de leeftijdsgrenzen van de beroepsbevolking. De tendens is helder: ouderen gaan in versterkte mate het maatschappelijk en sociale beeld bepalen. Voor de regio West Twente valt verder op dat de jongeren in de toekomst redelijk vertegenwoordigd blijven, meer dan gemiddeld in Overijssel. De gegevens geven aan de bevolkingsontwikkeling en vooral de samenstelling ervan een druk zal geven op de bestaande voorzieningen, zowel publiek als commercieel, en daarmee op de leefbaarheid van het platteland.

Met name deze uitgangspunten zijn van belang om zowel sociaal als economisch in te spelen op te verwachten relevante ontwikkelingen. In dit verband zijn dat de economische en sociale vitaliteit die in het Leaderprogramma centraal staan.

2.2.4 Structuur werkgelegenheid

De bestaande structuur van de werkgelegenheid is af te lezen uit onderstaande tabel. De prognose voor 2011, eveneens in de tabel opgenomen, laat zien welke veranderingen te verwachten zijn.

Tabel Toekomstige ontwikkeling werkgelegenheid Nederland, Overijssel en Twente

		Raming 2004	Prognose 2011	Index (2004 =100)
Landbouw	Nederland	268271	259000	96,5
	Overijssel	28335	27540	97,2
	Twente	13377	12410	92,8
Nijverheid	Nederland	1445640	1430000	98,9
	Overijssel	126762	128070	101,0
	Twente	72608	72290	99,6
Commerciële Diensten	Nederland	3454422	3904000	113,0
	Overijssel	197423	226650	114,8
	Twente	106811	122080	114,3
Niet-commerciële diensten	Nederland	2346917	2602000	110,9
	Overijssel	150401	167840	111,6
	Twente	80003	86830	108,5
Totaal	Nederland	7515250	8194000	109,0
	Overijssel	502420	560360	111,5
	Twente	272937	298510	109,4

Bron: APO, provincie Overijssel

Het is vooral de sector landbouw waar de werkgelegenheid naar verwachting zal teruglopen. Voor Twente geldt dit volgens de prognose nog in versterkte mate. Wanneer Overijssel en ook Twente met Nederland wordt vergeleken, zal de geraamde groei van de werkgelegenheid in 2011 in gunstiger uitvallen. Binnen de sectoren zijn de komende periode echter grote verschillen te verwachten. Het is vooral de sector landbouw waar de werkgelegenheid naar verwachting zal teruglopen. Voor Twente geldt dit volgens de prognose nog in versterkte mate. Veel bedrijven ondervinden de nadelen van het landbouwbeleid, strengere milieuwetgeving en zijn – mede door problemen op het gebied van ruimtelijke ordening – niet in staat om over te gaan tot de soms noodzakelijke schaalvergroting. Anderzijds bieden de zgn. Landbouw Ontwikkelings Gebieden mogelijkheden om grootschalige landbouw mogelijk te maken en kan de lokale bevolking en ook de landbouwer dit als een ongewenste bedreiging beschouwen. De verwachting is evenwel dat de werkgelegenheid en het economisch belang van deze sector in de regio zullen afnemen en gecompenseerd zullen moeten worden. Om de concurrentiepositie te behouden wordt in toenemende mate een beroep gedaan op ondernemerschap en innovatief vermogen. De verbreding binnen de landbouw, naar onder andere zorg, agro-toerisme en streekproducten is inmiddels in gang gezet, maar zal alleen niet voldoende zijn om de veranderingen en inkomstenderving binnen de landbouw te kunnen compenseren. Andere sectoren zullen ontwikkeld dienen te worden. De verwachte groei in de commerciële en niet-commerciële diensten maakt dit echter naar verwachting ruimschoots goed. Juist deze ontwikkeling heeft ruimtelijk, sociaal en economisch gevolgen binnen het gebied, met vooral kansen binnen de dienstensector (toerisme en recreatie) en bedreigingen voor de landbouw.

2.2.5 Beroepsbevolking

De omvang van de Overijsselse beroepsbevolking is sneller gegroeid dan in Nederland. De oorzaak hiervan is de toegenomen arbeidsparticipatie. De arbeidsdeelname van vooral vrouwen in de provincie is in de periode 1996-2005 aanzienlijk toegenomen. Toch blijft de deelname aan het arbeidsproces nog iets onder het niveau van Nederland. Ook het opleidingsniveau van de Overijsselse beroepsbevolking (m.u.v. Zwolle) ligt lager dan dat van Nederland. Verder is in West Twente nog een ontwikkeling gaande die een bron van zorg is, zoals overigens in heel Twente zichtbaar is. Er is sprake van een vorm van braindrain. Jonge, hoogopgeleide mensen trekken weg door een relatief gering aanbod van hoogwaardige werkgelegenheid en carrièreperspectief.

2.3 Natuur en milieu

De ruimte in West Twente is te kenschetsen als veelal kleinschalig agrarisch landschap met veel bos en natuur. (West) Twente kenmerkt zich door een grote verscheidenheid aan landschapstypen, die (vaak) nog goed in stand zijn gehouden (het kleinschalige coulisselandschap, de veenontginningen nabij Vriezenveen, de bos- en heidegebieden (Holterberg e.o.), het beekdal van de Regge). De natuur heeft ook een hoogwaardig karakter: De Sallandse Heuvelrug is aangewezen als Nationaal Landschap en het Wierdense Veld in Wierden en Engbertsdijkvenen in Twenterand vallen onder Natura 2000. Het zijn niet de grote steden die het karakter, de identiteit van Twente bepalen, maar het landschap. Dat is al eeuwenlang het geval. Die kwaliteit, die identiteit moeten we koesteren en als leidend zien voor de op te stellen strategie. (Vanuit deze karakteristiek heeft de Plaatselijke Groep i.o.

aangegeven om ook in te zetten op de maatregel Landelijk Erfgoed. Dit komt in hoofdstuk 5 verder aan bod)

Kleine kernen hebben van oudsher veelal een sterk agrarisch accent, dat thans onder druk staat. In de grotere kernen bevinden zich vooral de industrie, nijverheid en dienstverlening.

De kwaliteit van het Overijsselse landschap en cultureel erfgoed gaat echter al decennia lang langzaam achteruit. Regionale verschillen verdwijnen door eenvormige uitbreiding van steden en dorpen en kleinschalige landschappen lijden onder doorsnijdingen door infrastructuur. Kansen liggen er om in ontwikkelingen meer rekening te houden met de cultuurhistorische en natuurwaarden van de omgeving. Binnen het belang van natuurwaarden kan hier gedacht worden aan het stimuleren van medegebruik, om op deze wijze mensen meer kennis te laten opdoen van de bijzondere waarden van het natuurgebied. Ook de vele kleine en grotere cultuurhistorische elementen vormen samen in goede conditie een attractieve factor van formaat voor de regio.

2.4 Leefbaarheid

Een leefbaar landelijk gebied is een gebied waar mensen graag willen wonen en werken en zich inzetten voor de kwaliteit van voorzieningen, woonomgeving en sociale verbanden. Verbondenheid en identiteit zijn daarbij kernbegrippen. West Twente heeft enerzijds een eigen identiteit, maar daarbinnen kan gesproken worden van een 'mozaïek van identiteiten', met kleine nuances – soms per kern-. Traditionele waarden staan hoog in het vaandel. Nieuwe ontwikkelingen worden binnen dit kader op eigen wijze vertaald naar de regio.

Het bestaan van voorzieningen en de kwaliteit ervan is eveneens belangrijk voor de leefbaarheid. Door maatschappelijke ontwikkelingen die algemeen van aard zijn en derhalve ook het platteland niet voorbij gaan, zoals individualisering, vergrote mobiliteit, maar ook demografische ontwikkelingen wordt het draagvlak voor voorzieningen op het platteland kleiner. Diezelfde demografische ontwikkelingen zullen echter zorgen voor een grotere of andere vraag naar voorzieningen. Veel ouderen willen graag op de boerderij blijven wonen, maar behoeven wel een stukje zorg. Hoe kan die geboden worden? De sociale en economische vitaliteit en de leefbaarheid staan tevens onder druk door de reeds eerder genoemde veranderingen in de landbouw en in het landelijk gebied.

Het aantal voorzieningen in het gebied is redelijk tot goed te noemen. De afgelopen periode is veel energie gestoken in de realisatie van 'Kulturhusen'. De grotere kernen hebben een verzorgende functie. Maar ook de kleine kernen hebben een belangrijke functie voor de leefbaarheid, met name op het platteland. Er wordt binnen het gebied actief ingezet op versterking van de leefbaarheid, waarbij het benutten van de kansen voor de eigen bevolking leidraad is. De nabijheid van steden biedt hierbij ook kansen, daar waar het in wederzijds belang is.

De leefbaarheid wordt naast de beschikbaarheid, bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen ook bepaald door de mate van sociale samenhang in dorpen en kernen. De bevolking kenmerkt zich als nuchter en heeft een mentaliteit van 'handen uit de mouwen steken'. Het verenigingsleven is rijk in de regio, hetgeen de nodige kansen biedt. De veranderingen binnen de sociaal-economische ontwikkelingen leggen echter wel een druk op deze eigen waarden in de regio en zullen ook de nodige aandacht vergen om instandhouding ervan te koppelen aan deze toekomstige ontwikkelingen.

3. SWOT-analyse

Op basis van de voorgaande regiobeschrijving, bestaande beleidsstukken en rapportages zijn onderstaande sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen opgesomd. Daarnaast is op basis van overleg en discussie, zowel in groepsverband als individueel, deze SWOT tot stand gekomen. Vooral de kwalitatieve aspecten, die veelal binnen de sociale component aan bod komen, zoals bijvoorbeeld identiteit en cultuurhistorische en natuurwaarden zijn daarbij nadrukkelijk belicht.

Gedurende de programmaperiode zal de SWOT-analyse tussentijds geactualiseerd worden om zo effectief mogelijk als Plaatselijke Groep de locomotiefunctie te kunnen vervullen.

West Twente kent een rijk verenigingsleven en is rijk aan traditie;
goede uitgangspunten voor Leaderprojecten

SWOT-analyse			
Intern		Extern	
Zwakten	Sterkten	Kansen	Bedreigingen
<p>Economie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Knelpunten tav economische ontwikkelingen - Weinig startende ondernemers - Landbouw was beeldbepalend, verliest in soc-ec. opzicht terrein - Werkgelegenheid blijft achter - Voorzieningenpeil (commercieel) gaat achteruit <p>Natuur en milieu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veel cultuurhistorische elementen in (dreigend) verval <p>Bestuur/politiek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krapper wordende lokale middelen - Voorzieningenpeil (publiek) gaat achteruit <p>Leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bescheiden groei bevolking in landelijk gebied - Afname aandeel beroepsbevolking in inwoneraantal (sterke vergrijzing) <p>Economie en leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Braindrain, er trekken veel hoog opgeleide jongeren weg om elders te gaan wonen en werken - Door sterke vergrijzing mismatch vraag en aanbod zorg- en welzijnsvoorzieningen 	<p>Economie</p> <ul style="list-style-type: none"> - R&T heeft goed netwerk: routenetwerken voor wandelen, fietsen, kanoën, paardrijden en mensen vormen de ruggengraat voor de R&T ontwikkeling - Ondernemerschap van mensen in het gebied: goede ideeën en mentaliteit van aanpakken <p>Natuur en milieu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stedelijk gebied en platteland liggen direct naast elkaar - Veel bos en natuur, beken als structuurdrager Twentse landschap - Hoogwaardige landschappelijke kwaliteit - Veel –kleine- cultuurhistorische elementen aanwezig <p>Leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Basis voor goede samenwerking is aanwezig - Sterk gevoel van noaberschap - Mooi en prettig woonklimaat - Veel functies bestaan naast elkaar (veel verenigingen) - Verbondenheid in integrale ontwikkeling - Relatief veel jongeren (weinig ontgroening) 	<p>Economie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verwevenheid door clustering van voorzieningen - Ruimte bieden aan nieuwe economische dragers in het landelijk gebied, bijv. door betere benutting kennisinfrastructuur in nabije stedenband - Knelpunten wegnemen voor economische ontwikkelingen - Het op peil houden van de werkgelegenheid o.a door koppelingen te leggen met afgestudeerden uit het gebied - Stimuleer huisvesting voor jonge startende ondernemers. - Vergroten van het aantal bezoekers bij toeristische bedrijven - Vergroten van de werkgelegenheid bij toeristische bedrijven <p>Economie, natuur en milieu en leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergroten van de belevingswaarde, door het koppelen van recreatieve voorzieningen aan cultuurhistorie, de natuur en het platteland en het bevorderen van recreatief medegebruik - Mensen besteden meer tijd aan recreatieve activiteiten - Verbindingen leggen tussen stad en platteland, opdat de kansen optimaal kunnen worden benut - Koppeling leggen tussen studenten, kennisinstellingen en plattlandsbedrijven voor stages e.d. - Mensen zijn op zoek naar een leef- en woonvorm die hun beter past (meer balans) <p>Leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokale c.q. buurtinitiatieven o.a. uit integrale dorpsplannen stimuleren om tot uitvoering te komen - Huidige communicatiemiddelen bieden mensen mogelijkheid om meer contact te hebben met elkaar zonder fysiek bij elkaar te zijn. - Vraag en aanbod zorg en welzijn voor ouderen (ivm sterke vergrijzing) op het platteland afstemmen - Projecten in het GP die sociale vitaliteit impuls geven - Ondersteuning en aanjagen van sociale samenhang - Ondersteuning en aanjagen van het versterken van de eigen identiteit 	<p>Economie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werkgelegenheid: groei blijft in plattlandsgebieden achter bij stedelijke gebieden - Voorzieningenniveau staat in toenemende mate onder druk - Commerciële voorzieningen versoberen (winkels, banken) - Commerciële voorzieningen sluiten (winkels, banken) <p>Natuur en milieu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Conflicten tussen gebruiksruimte: natuur, landbouw, wonen en werken - Cultuurhistorische elementen die verloren dreigen te gaan - Onderhoud buitengebied - Verrommeling van het buitengebied - Nivellering van landschapsverschillen <p>Bestuur/politiek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Publieksvoorzieningen staan onder druk, hierbij dient gedacht te worden aan dorpshuizen, scholen, zorgvoorzieningen, kinderopvang e.d.) <p>Leefbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sociale cohesie in de vorm van noaberschap komt onder druk te staan door afname bevolking op het platteland - Sociale cohesie verandert door de veranderende samenstelling van de bevolking (vergrijzing)

4. Ontwikkelingsstrategie

Op basis van de regiokenmerken (hoofdstuk 2) en de SWOT-analyse (hoofdstuk 3) wordt in dit hoofdstuk de ambitie en de daaruit voortvloeiende ontwikkelingsstrategie bepaald. Voordat we daartoe overgaan wordt eerst aandacht besteed aan de inbedding van de visie in de regionale beleidskaders en worden de specifieke kenmerken van de Leadermethodiek besproken.

4.1 Koppeling PMJP, Gebiedsprogramma Zuidwest Twente en Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente

Om zoveel mogelijk te kunnen bereiken wil de Plaatselijke Groep de ontwikkelingsstrategie nauw laten aansluiten bij bestaande beleids- en gebiedsprogramma's. De belangrijkste in dit kader zijn het provinciaal Meerjarenplan en het Gebiedsprogramma Zuidwest Twente. De kerntaken van deze plannen worden hieronder weergegeven:

De hoofdpoging van het provinciaal MeerJarenPlan luidt:

<i>'Het creëren van een fysieke en economische basis voor diverse maatschappelijke functies in het landelijk gebied met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit'. Met als resultaat: een landelijk gebied dat dynamisch, mooi en maatschappelijk gewaardeerd is.</i>
--

Voor West Twente dient derhalve bepaald te worden wat die ruimtelijke kwaliteit is/dient te zijn. Vanuit het gebiedsprogramma Zuidwest Twente is de volgende strategie voor de hoofdpoging aangegeven.

Strategie voor de hoofdpoging vanuit het Gebiedsprogramma Zuidwest Twente is:

'Van elkaar scheiden wat moet en verweven wat kan'.
--

D.w.z.:- Scheiden om te voorkomen dat functies elkaar in de weg zitten
---

- Verweven om brede(re) economische basis te creëren   - Slim omgaan met schaarse ruimte

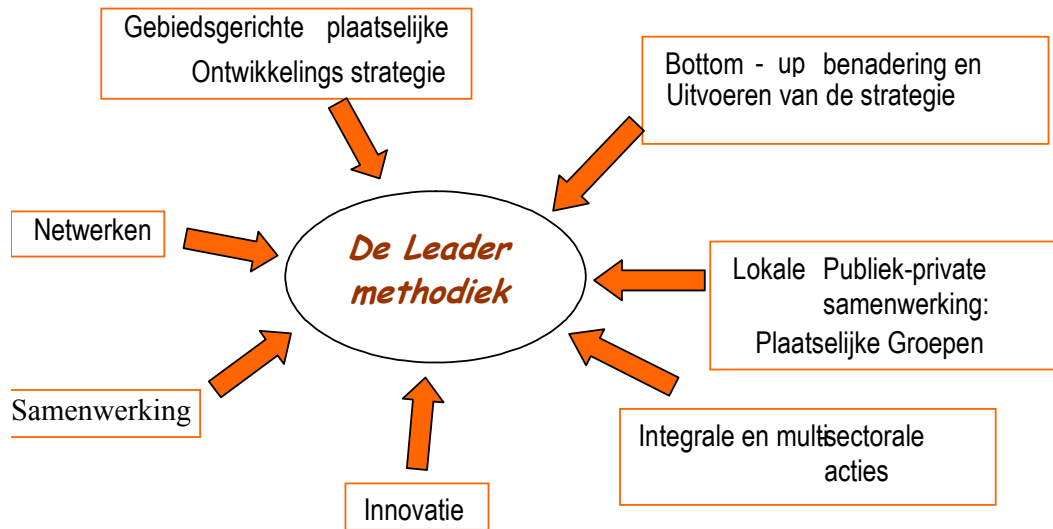
Het PMJP en gebiedsprogramma Zuidwest Twente kennen voor het landelijke gebied de volgende programmalijnen:

- 1. Perspectievolle landbouw
- 2. Behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en (cultuur) landschap
- 3. Economische vitaliteit
- 4. Sociale vitaliteit en leefbaarheid
- 5. Veerkrachtig watersysteem.

4.2 Leaderuitgangspunten

LEADER heeft een methodiek ontwikkeld waarbij het bottom up proces voorop staat. Netwerkvorming, samenwerking, experimenteel karakter, innovatief, gericht op gelijke kansen en op duurzaamheid zijn de andere aspecten die daarbij een essentiële rol spelen. Uitvoering van LEADER vindt op regionaal/lokaal niveau plaats, en is daarom nauw gekoppeld aan de eerder vermelde programma's.

De zeven sleutel kenmerken van de Leadermethode zijn:

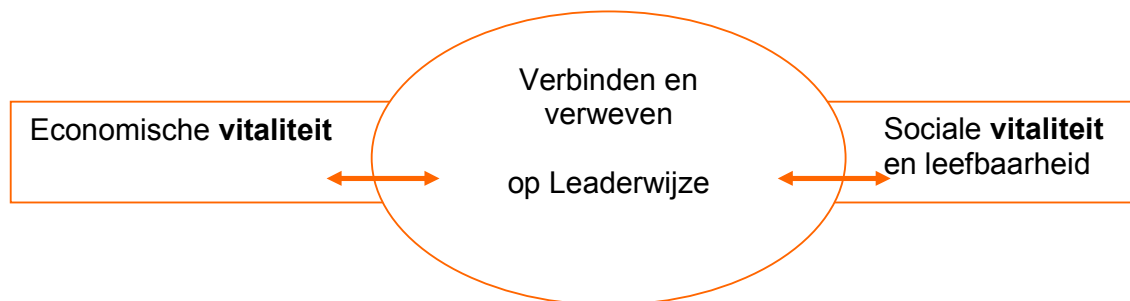

De bottom-up methode van Leader kan een belangrijke (aanvullende) impuls betekenen voor het bereiken van de doelen van deze programma's.

De Plaatselijke Groep acht het het meest gewenst om de LEADER-as voor West Twente toe te spitsen op 2 van de 5 programmalijnen die opgesomd zijn in paragraaf 4.1. Het gaat dan om de programmalijnen 3 en 4. De provincie heeft deze lijnen aanbevolen. Uiteraard kan de Leadermethodiek in de andere programmalijnen, maar ook zelfs daarbuiten, worden gebruikt en daar waar het versterkend voor de lijnen 3 en 4 kan werken, wil de Plaatselijke Groep deze optie graag openhouden.

4.3 Het ambitieniveau

De punten die uit de SWOT-analyse naar voren zijn gekomen, zijn door de Plaatselijke Groep uitgebreid besproken en bediscussieerd. Op basis van deze bevindingen heeft de Plaatselijke Groep de gewenste strategieontwikkeling van het gebied bepaald. Een strategie is hierbij te omschrijven als een bepaling van de oplossingen en de wegen om die te bereiken. Zoals gezegd, deze dienen te liggen binnen de kaders van het gebiedsprogramma Zuidwest Twente en de LEADER-kenmerken.

De Plaatselijke Groep wil alle projecten via deze methodiek laten ontwikkelen, c.q tot stand laten komen voordat er LEADER-middelen aan toegekend kunnen worden. De Plaatselijke Groep ziet daarbij de term “**identiteit**” als leidend voor haar strategie. De eigenheid van de regio, zowel vanuit cultuurhistorisch perspectief als vanuit fysieke karakteristieken (landschappelijke waarden) is een voorwaarde voor economische en sociale ontwikkeling en geeft daarmee uitdrukking aan de aanwezige dynamiek binnen de regio.

4.4 Uitgangspunten ontwikkelingsstrategie

Aangezien een groot gedeelte van het gebied West Twente nog geen ervaring heeft opgedaan in de vorige LEADER+-periode, met uitzondering van de gemeente Wierden, lijkt het zinvol en effectief om de ervaringen en de opgebouwde “LEADER-infrastructuur” vanuit deze gemeente zoveel mogelijk te benutten om een praktische aanpak te hanteren.

Belangrijke elementen die uit de besprekingen naar voor zijn gekomen zijn:

1. Het verbinden van de identiteit, met als onderscheiden elementen de natuur – het fysieke- en het verleden –het cultuurhistorische- aan toeristisch-recreatieve ontwikkeling, waaronder nieuwe functie van agrarische bedrijven kunnen behoren (breed)
2. Het zorgdragen, binnen de economische en sociale vitaliteit, voor uitvoeren van relevante onderdelen van dorpsplannen en andere lokale initiatieven.
3. Innovativiteit bevorderen, (waarbij nadrukkelijk de zorg is uitgesproken over de ‘zuigende’ werking van de stad) met daaraan gekoppeld het streven dat de perceptie dat innovatie voornamelijk aan ‘de stad’ wordt toebedacht, doorbroken dient te worden.
4. Aandacht voor inbedding van kunst op het platteland.

Voor de nadere bepaling van de strategie is het kader van de LEADER-as en as 3 uit het POP2 een belangrijke leidraad. De strategie dient bij te dragen aan de realisering van onderstaande maatregelonderdelen, die door de Europese Commissie zijn vastgesteld.

Accenten kunnen gelegd worden op de volgende maatregelonderdelen:	
De EU heeft aangegeven dat in elke as door haar benoemde maatregelen leidend zijn voor het door haar toe te kennen budget. Op deze maatregelen dienen de ontwikkelingsstrategie en de operationele doelen gericht te zijn. Deze indeling zal ook worden gehanteerd voor de financiële vertaling van het programma.	<ul style="list-style-type: none"> • Concurrentiekracht [411] • Leefomgeving en diversificatie [413] • Micro-ondernemingen [312] • Toeristische activiteiten [313] • Basiszorg [321] • Dorpsvernieuwing [322] • Landelijk Erfgoed [323]
Een apart onderdeel binnen LEADER vormt de samenwerking buiten de eigen regio	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking [421] (buiten het eigen Leadergebied)
Een apart onderdeel binnen de maatregelen vormt de organisatie van de Plaatselijke Groep	<ul style="list-style-type: none"> • Beheer van de Plaatselijke Groep, verwerving van deskundigheid en de dynamisering van het gebied [431]

De Plaatselijke Groep i.o. neemt bovenvermelde maatregelen als uitgangspunt bij de formulering van de strategie. Daarbij zal de keuze van accenten medebepalend zijn voor de mate waarin de strategie bijdraagt aan de diverse maatregelonderdelen. Indien bijvoorbeeld de Plaatselijke Groep voornamelijk nieuwe kleinschalige cultuurhistorische elementen wil koppelen aan recreatief medegebruik, dan zal dat zich vertalen in een relatief groot aandeel in financiële middelen en indicatorscore.

...enige relativering...

Gezien de relatief beperkte middelen die LEADER in de komende periode beschikbaar heeft, is de verwachting gerechtvaardigd dat de resultaten in output relatief bescheiden zullen zijn. Overigens sluiten onze strategie en ambities nauw aan bij de doestellingen van het provinciale Meerjaren Programma en het gebiedsprogramma Zuidwest Twente en kunnen realisaties zeker ook via die kanalen lopen.

...maar ook zeker een meerwaarde...

Anderzijds schuilt de meerwaarde van dit plan en van de Plaatselijke Groep erin om een broedplaats te zijn van gedragen, bottom up projecten die zo optimaal mogelijk voldoen aan de Leaderkenmerken. Hierbij heeft de Plaatselijke Groep de ambitie om inspirator te zijn en wil ze fungeren als verbindende en versnellende schakel voor initiatiefnemers. Ook in de communicatie zal dit de leidraad zijn.

4.5 De gekozen ontwikkelingsstrategie

De Plaatselijke Groep kan heel duidelijk aangeven welke accenten ze wenst te leggen ten aanzien van de strategie en de daaruit vloeiende doelstellingen en gewenste resultaten.

Zoals reeds aangegeven, op basis van de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen heeft de Plaatselijke Groep van gedachten gewisseld over het ambitieniveau en de te ontwikkelen strategie. De Plaatselijke Groep heeft aangegeven breed te willen insteken om zo de mogelijkheden voor projecten vanuit het lokaal initiatief zo open mogelijk te houden. Daarbij is de visie dat juist op het lokale niveau inkadering beperkend werkt en doet denken aan regisseurschap van boven af.

De Plaatselijke Groep erkend overigens dat het ontwikkelingsplan wel een focus nodig heeft en vindt die in zowel de sociale als economische vitaliteit. De ruimtelijke karakteristieken geven daarbij het kader weer: Een landbouw onder druk en een hoogwaardige landschappelijke kwaliteit die zorgt voor een prettig woon-, werk- en recreatieklimaat.

De bestaande visie in ogenschouw nemende, de nieuwe dimensies en de genoemde maatregelonderdelen daarbij toegevoegd, geeft de Plaatselijke Groep de volgende eigen accenten voor wat betreft de ontwikkelingsstrategie:

- a. De **sterkte van onze natuurlijke en cultuur en/of historische identiteit** willen we verder ondersteunen door elementen uit dorpsontwikkelingsplannen en/of leefbaarheidimpulsen en ook lokale en buurtinitiatieven die hieraan een bijdrage leveren te stimuleren (koppeling leefomgeving en dorpsvernieuwing).

- Overigens ligt voor de Plaatselijke Groep het accent op de sociale cohesie en minder op het bestaan en/of inpassen in een dorpsontwikkelingsplan.
- b. **Cultuur en/of historische elementen met een recreatieve waarde** willen we nadrukkelijker betrekken bij het beleven van ons gebied voor zowel de toerist als de eigen regionale recreant (versterken medegebruik)
  - c. **Versterken van de relatie met de stad** op basis van evenwichtigheid tussen de gebieden, (voornamelijk gericht op innovativiteit).
  - d. Om ook de economische vitaliteit te versterken willen we de nadruk gaan leggen op **het creëren van werkgelegenheid en stageplaatsen bij plattelandsondernemingen, enerzijds om innovatie en duurzaamheid te stimuleren** en daarmee tevens de versterking van de bedrijven te ondersteunen, anderzijds om hoogopgeleiden en studenten een alternatief te bieden in de regio en zo de braindrain zoveel als mogelijk te beperken (concurrentiekracht en micro-ondernemingen)
  - e. Naast projecten binnen de regio, **willen we tevens met andere, LEADER of niet-LEADER, Nederlandse of Europese regio's samenwerken**, waarbij een bijdrage geleverd gaat worden aan de aspecten die onder a tot en met d zijn genoemd.

5. Operationele doelen

De Plaatselijke Groep heeft op basis van de gekozen ontwikkelingsstrategie een vertaalslag gemaakt naar operationele doelen. Het centrale thema "identiteit", zowel economisch als sociaal, zal volgens de eerder geformuleerde accenten nader worden omschreven en uitgewerkt. Elke accentbeschrijving wordt afgesloten met een tabel waarin aangegeven wordt welke maatregel, die in de tabel op p.15 staan opgesomd, hieraan is gekoppeld. Ook de indicatoren, als het ware de meetinstrumenten voor het programma worden hierbij vermeld, inclusief de streefwaarden. In hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.1 geeft de Plaatselijke Groep i.o aan hoe zij de selectiecriteria koppelt aan onderstaande accenten.

5.1 Accent 1: Versterking natuurlijke en cultuur en/of historische identiteit

Gezien de landschappelijke en cultuur en/of historische waarden van de regio kan en mag dit accent niet ontbreken binnen het ontwikkelingsplan voor West Twente. De Plaatselijke Groep i.o. wil graag ondersteuning bieden aan allerlei vormen van versterking, vernieuwing en verbinden van activiteiten die de natuurlijk en historische waarden binnen het gebied kunnen opwaarderen en ook toegankelijk en bekend kunnen maken. De SWOT analyse laat zien dat er vooral kansen liggen op gezamenlijke aandachtsvelden zowel op het gebied van economie, natuur en milieu en leefbaarheid. Of dit past binnen dorpsontwikkelingsplannen of juist een aanzet kan zijn om op meer gebieden iets gezamenlijks te organiseren, dat wil de Plaatselijke Groep i.o. open houden. De essentie is dat de projecten een bijdrage leveren aan de vitaliteit van het gebied en de aanwezige dynamiek op lokaal niveau een (extra) beweging kan meegeven. Hiertoe kunnen ook nieuwe functies van agrarische bedrijven behoren (breed). Nieuwe concepten en experimenten om op effectieve wijze deze natuurlijke en historische identiteit duurzaam in stand te houden, te herstellen of te verbeteren kunnen in pilot projecten hieraan een daadwerkelijke bijdrage leveren. Ook kan gedacht worden aan aandacht voor sport en spel voor kinderen langs deze elementen. Een combinatie zoeken met educatie

voor schoolgaande jeugd is ook interessant, zodat het bewustzijn van de natuur en streekeigen identiteit worden vergroot

...kansen liggen op gezamenlijke aandachtsvelden zowel op het gebied van economie, natuur en milieu en leefbaarheid...

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Basiszorg		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (verplicht,321)	Aantal ondersteunde acties	0	8
	Totaal investeringsvolume	0	2.000.000,=
(nationaal,321)	Aantal kernen die steun hebben ontvangen voor investeringen gerelateerd aan vernieuwing en ontwikkeling	0	4
	Totaal van private en publieke investeringen	0	1.000.000,=
	Aantallen gerealiseerde diensten	0	3
	Aantallen gerealiseerde fysieke diensten	0	1

5.2 Accent 2: Verweving van natuur, cultuurhistorie en agrarisch gebied met toeristisch-recreatieve waarde voor zowel de toerist als de recreant uit de regio.

De Plaatselijke Groep i.o. is ervan overtuigd dat er nog volop ruimte is om 'met ruimte meer te doen'. West Twente heeft een hoogwaardig landschap met veel grondgebonden landbouw, bosgebieden en tal van (kleine) cultuurhistorische elementen. Door meer mogelijkheden te bieden (recreatief medegebruik) kunnen toeristen, recreanten en de inwoners zelf het eigen gebied meer en beter beleven en de sfeer proeven. Zo kan herstel en het behoud van natuurlijke, cultuurhistorische en

agrarische waarden en het beter benutten daarvan kansen bieden voor de attractiviteit van de regio. De Plaatselijke Groep i.o. wil nadrukkelijk inzetten op behoud en versterking van het Landelijk Erfgoed, ondanks het feit dat (voorlopig) de provincie hiervoor geen middelen ter beschikking stelt.

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Landelijk erfgoed, toeristische activiteiten en dorpsvernieuwing		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (verplicht, 323)	Aantal ondersteunde acties voor investeringen voor het behoud en de opwaardering van het landelijk erfgoed	0	2
Output (Verplicht, 313) (nationaal, 322)	Aantal activiteiten gericht op de bevordering van toeristische activiteiten		8
	Totaal van alle investeringen	0	2.000.000
	Realisatie wegen (km)	0	0
	Realisatie paden (km)	0	4
(322)	Verbetering van objecten, incl. terreinen (	0	3
	Aantal cultuurhistorische objecten (stuks)	0	6
(Nationaal, 313)	Aangelegde toeristische infrastructuur (fiets/wandel/ruiter/vaarroutes)	0	2
	Verbeterde toeristische infrastructuur (fiets/wandel/ruiter/vaarroutes)	0	1

5.3 Accent 3: Versterken van de relatie met de stad op basis van evenwichtigheid tussen de gebieden, (voornamelijk gericht op innovatie).

De Plaatselijke Groep wil de kansen om in de komende periode een synergie te laten ontstaan tussen stad en platteland zeker ondersteunen. Rust en vertier kunnen elkaar binnen de regio prima afwisselen en versterken het totaalconcept voor toerist, recreant en burger. Creatieve combinaties zijn mogelijk en zorgen tevens voor een verbreding van de economische basis. De Plaatselijke Groep wil hiervoor graag ondersteuning bieden aan pilots op dit terrein. Hierbij wil de Plaatselijke Groep graag de komende periode aangrijpen om projecten gericht op innovatie extra te ondersteunen. Veel bedrijven in de regio zijn op vele niveaus actief op dit gebied, maar door te zorgen voor bijvoorbeeld kruisbestuiving kan er op het platteland een extra stimulans ontstaan die de werkgelegenheid en de daarmee samenhangende dynamiek ondersteunt. Hierdoor wordt tegelijkertijd ook aandacht geschonken aan de eigen bevolking, de leefbaarheid, de duurzaamheid, de aantrekkelijkheid van het platteland voor jongeren (komt enigszins terug in punt 2 en 3). Het is namelijk van belang dat de eigen bevolking op het platteland en in de kleine kernen blijft wonen.

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Micro-ondernemingen		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (verplicht)	Aantal nieuwe of bestaande begunstigde micro-ondernemingen die steun ontvangen	0	16
Output (nationaal)	Aantal nieuw opgerichte bedrijven	0	1
	Aantallen bedrijven waar verbeteracties plaatsvinden	0	10

5.4 Accent 4: Versterken van overdracht van kennisinstellingen naar plattelandsondernemingen.

De Plaatselijke Groep wil graag netwerken en samenwerkingsverbanden ondersteunen die een bijdrage leveren aan kennisoverdracht aan plattlandsbedrijven in de regio. Dit kan onder andere door stageplaatsen te inventariseren en vraag en aanbod actiever te matchen. Maar ook korte snuffelstages, werkbezoeken, en experimenten behoren tot de mogelijkheden. Het stimuleren van samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven met als doel nieuwe kennis toegankelijk en toepasbaar te maken voor de plattlandsbedrijven is van groot belang voor de dynamiek en de versterking van de plattlandseconomie. Naast de (afnemende) landbouw, zijn micro-ondernemingen de economische motor op het platteland. Het is daarom voor de regio een kans om het innovatief vermogen, de uitbreiding van deze bedrijven, maar ook bijvoorbeeld de bedrijfsopvolging te stimuleren en/of te begeleiden. Regionale netwerken kunnen hierbij een positieve en stimulerende rol vervullen.

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Micro-ondernemingen		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (Verplicht, 312) (Nationaal)	* Aantal begunstigde micro- ondernemingen die steun ontvangen	0	30
	* Aantal bedrijven waar verbeteracties plaatsvinden	0	60

5.5 Accent 5: Samenwerken buiten de regio

Speciale aandacht wil de Plaatselijke Groep richten op samenwerkingsprojecten buiten het gebied. De Plaatselijke Groep wil zich bij deze projecten richten op die projecten die zowel een meerwaarde hebben voor de eerdergenoemde accenten in het gebied als voor de partijen in het andere gebied. Uitgangspunt is dat beide (of meer) regio's een zelfde problematiek ervaren en dat de gezamenlijkheid van het project een voorwaarde is voor het doorgaan van het project. De projecten kunnen gezamenlijk worden ontwikkeld binnen Nederland, de zgn. interterritoriale projecten. Ook kunnen projecten buiten Nederland met Leadergebieden binnen EU en met derde landen (buiten Leaderregio's) worden opgezet, de zgn. transnationale projecten.

De Plaatselijke Groep ziet hierbij samenwerking, afstemming en kennisuitwisseling met het Nationaal Netwerk als positieve steun voor de ontwikkeling van deze projecten. Gezien het feit dat de regio bescheiden Leaderervaring heeft, wil de Plaatselijke Groep graag initiatieven ontplooiën zodra zij projecten in de andere accenten heeft ontwikkeld. De afgelopen periode heeft in andere gebieden geleerd dat deze aanpak tot goede resultaten leidt.

...Samenwerken en kennis uitwisselen op locatie, LEADER biedt niet alleen financiële ondersteuning, maar ook via het Nationaal Netwerk...

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Samenwerking buiten het eigen LEADER gebied		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (verplicht,421)	Aantal gerealiseerde samenwerkingsprojecten	0	2
	Onderverdeeld in:		
	• interterritoriale samenwerking	0	1
	• transnationale samenwerking	0	1
	en:		
	• aansluiten bij as 1	0	0
• aansluiten bij as 2	0	0	
• aansluiten bij as 3	0	2	
	Aantal deelnemende Leadergroepen bij de samenwerkingsprojecten	0	pm

6. Management van het programma

In eerdere hoofdstukken zijn de visie, de strategie en de operationele doelen beschreven. De Plaatselijke Groep staat ervoor om deze om te zetten in realisatie. Daarvoor zijn concrete projecten nodig. In dit hoofdstuk zal daarom de procesbeschrijving centraal staan en heeft voor een groot deel betrekking op maatregel 431 (zie p. 14) Beheer van de Plaatselijke Groep, verwerving van deskundigheid en de dynamisering van het gebied. De Europese Commissie heeft aangegeven budget beschikbaar te stellen voor beheer van het programma. Deze kunnen voor maximaal 20% van de totale publieke kosten subsidiabel worden gesteld. Een budget voor capaciteit op deskundig niveau en de verdere uitbouw en ontwikkeling daarvan is een kritische succesfactor voor een effectieve Plaatselijke

Groep en derhalve ook voor een optimale uitvoering en realisatie van deze ontwikkelingsstrategie.

6.1 Samenwerking, multisectorale opzet Plaatselijke Groep

Binnen de organisatiestructuur van LEADER West Twente zijn de volgende partners te onderscheiden:

Gedeputeerde Staten (GS)

Gedeputeerde Staten geeft de beschikkingen af ten behoeve van de projecten.

Plaatselijke Groep (PG)

Vanwege het bottom-up karakter van LEADER wordt bij de Plaatselijke Groep veel verantwoordelijkheid neergelegd. Als Plaatselijke Groep geven wij een zwaarwegend advies af aan GS, die uiteindelijk de beschikkingen aan de projectaanvragers afgeeft. Ook aan colleges van B&W geven wij advies, indien er voor een project co-financiering vanuit een gemeente wordt gevraagd. De projecten worden getoetst aan het de ontwikkelingsstrategie en de daarin opgenomen toetsingscriteria.

Samenstelling Plaatselijke Groep

De Plaatselijke Groep dient te bestaan uit publieke en private partners, afkomstig uit de regio (minstens 50% maatschappelijke partners op besluitvormingsniveau), zoals landbouwers, plattelandsvrouwen, ouderen, jongeren en hun verenigingen. Met deze samenstelling is een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging van de verschillende sociaal-economische partners in het gebied gewaarborgd. Verder is veel aandacht uitgegaan naar het zgn. 'profiel' van het PG-lid. Hij/zij dient namelijk blijkt te geven van het vermogen om in gezamenlijkheid een ontwikkelingsstrategie voor het gebied op te stellen en uit te voeren. Voorts dienen de PG-leden actief te zijn in het gebied.

De Plaatselijke Groep i.o. is thans in een proces om tot een volledige samenstelling conform de criteria te komen. In bijlage 2 is de samenstelling van de Plaatselijke Groep i.o. weergegeven

Het administreren en beheren van de publieke middelen vindt plaats bij de provincie

Beoordeling kritische massa

Een belangrijk toetscriterium voor de provincie bij de selectie van Leadergebieden is de vraag of de PG voldoende kritische massa heeft om de strategie uit te voeren. Hierin zijn twee elementen te onderscheiden:

1. het gebied kan voldoende financiën voor de cofinanciering genereren; minimaal 50% van de financiën dient opgebracht te worden door de regionale en lokale overheid

Het Leadergebied West Twente heeft als geheel geen LEADERervaring. De gemeente Wierden heeft deze wel en heeft toen bewezen op regionaal en lokaal niveau voldoende financieel draagvlak te kunnen creëren voor de uitvoering van het programma. Inmiddels zijn ook de andere gemeenten enthousiast en zien meerwaarde in dit programma voor hun gebied en hebben de intentie uitgesproken om financiële bijdragen te leveren. Een intentieverklaring is hiervoor in vergevorderd stadium.

2. het gebied kent een zodanige combinatie van bevolkingsdichtheid en sociaal-economische samenhang kent dat daarmee voldoende zelforganiserend vermogen wordt gegenereerd voor het opstellen van een ontwikkelingsstrategie en de uitvoering daarvan in maatregelen en projecten

Kenmerkend voor het gebied is de mentaliteit van aanpakken en het vermogen om zelf initiatieven te ontwikkelen en te realiseren. De getoonde betrokkenheid bij de inwoners, de aanwezigheid van diverse actieve verenigingen en commissies maakt dat er voldoende vermogen en enthousiasme bestaat voor de uitvoering van het LEADER plan.

6.2 Rollen

De Plaatselijke Groep acteert in een 'veld vol spelers'. Daarbij erkent zij de rol en functie van de anderen. In het bijzonder zal de Plaatselijke Groep afstemmen met het BGO, het Bestuurlijk Gebieds Overleg, en het daaraan gekoppelde (ambtelijke) aanjaagteam. Zij dragen zorg voor de uitvoering van het reeds veelvuldig genoemde Gebiedsprogramma Zuidwest Twente. Voorheen waren zij voornamelijk ruimtelijk georiënteerd, maar ook hier is sprake van steeds meer verweving van ruimtelijke, economische en sociale aspecten. Daar waar de LEADER karakteristieken van toepassing zijn zal afstemming en overleg plaatsvinden.

Zelf ziet de Plaatselijke Groep haar rol vooral als inspirator, initiator etc.. Daarover zal goede afstemming plaatsvinden met de gemeenten in de regio. Ook andere partners, zoals de provincie, Regio Twente, Netwerkstad, en andere intermediaire organisaties, het georganiseerde bedrijfsleven zullen waar relevant geïnformeerd en/of betrokken worden bij de uitvoering van de Ontwikkelingsstrategie

6.3 Taken

Binnen de Plaatselijke Groep West Twente heeft in de vorige periode alleen de gemeente Wierden en daar actieve leden ervaring opgedaan met de bottom up benadering van LEADER. De samenstelling van de nieuwe PG zal nu naar de karakteristieken van deze regio worden samengesteld (zie bijlage 2).

De PG zal zich met de volgende kaderstellende taken bezighouden:

- Opstellen ontwikkelingsplan (zijnde dit rapport)
- Opstellen toetsingskader (zie paragraaf 6.4.1)
- Opzetten communicatieplan (zie paragraaf 6.5)

Vanuit bovengenoemde kaderstellende taken volgen de taken die de coördinatie en uitvoering van het plan tot doel hebben.

Coördinatie en uitvoeringstaken Plaatselijke Groep
1. het opstellen van nadere selectiecriteria en voorwaarden; (zie volgende paragraaf)
2. het beoordelen van de ingediende projecten
3. het inhoudelijk bijsturen van projecten;
4. het genereren van nieuwe projecten
5. het tussentijds evalueren van het programma en het zonodig bijstellen
6. een jaarlijkse voortgangsrapportage opstellen, waarin: <ul style="list-style-type: none"> a. verslag wordt gedaan van de voortgang; b. de voortgang wordt geëvalueerd en eventuele noodzakelijke bijstelling van het programma wordt gegeven; c. aangegeven wordt op welke wijze de organisaties in het gebied in de gelegenheid zijn gesteld om met projectinitiatieven op het programma in te spelen; d. een verdere invulling met projecten wordt gespecificeerd;
7. het participeren in het Regionale, Nationale en Europese LEADER+ netwerk
8. het verzorgen van voorlichting en PR over het LEADER+ programma in West Twente.

De Leadercoördinator...essentieel voor een goed beheer

Bij de uitoefening van de taken van de Plaatselijke Groep is een belangrijke functie weggelegd voor de Leadercoördinator. Deze voert in belangrijk mate de taken en activiteiten uit die hierboven staan beschreven.

De Leadercoördinator ondersteunt de Plaatselijke Groep enerzijds bij de contacten met de provincie, o.a. op het gebied van financieel en inhoudelijk beheer, rapportages e.d. Anderzijds verzorgt de Leadercoördinator in de dagelijkse gang van zaken de contacten met (potentiële) projectindieners. Tot de taken van de Leadercoördinator behoren onder meer:

- Eerste aanspreekpunt van het LEADER ontwikkelingsplan;
- Het initiëren van projecten en ondersteuning bieden bij het zoeken naar partners in de markt;
- Ondersteunen bij de ontwikkeling en het begeleiden van projecten;
- Optreden als intermediair tussen de PG en initiatiefnemers;
- Ondersteuning bieden en informatie overdragen aan partijen in de regio, de provincie en de PG;
- Zorgdragen voor de secretariaatsvoering van de PG.

6.4 Van projectaanvraag tot goedkeuring project

Het succes van het ontwikkelingsplan is grotendeels afhankelijk van de kwantiteit en kwaliteit van de projecten die worden ingediend. Wij vervullen als PG een spilfunctie op het gebied van projectontwikkeling, -selectie en -goedkeuring. In deze paragraaf wordt aangegeven wat de selectiecriteria voor projecten zijn en welke rol de PG speelt in de beoordelingsprocedure van projecten.

6.4.1 Specificatie van de LEADER criteria voor West Twente.

De volgende criteria acht de Plaatselijke Groep i.o. van toepassing op de projecten:

Een LEADER+ project:

- dient te passen in een van de vastgestelde accenten uit de ontwikkelingsstrategie
  - Versterking natuurlijke en cultuurhistorische identiteit
  - Verweving van natuur, cultuurhistorie en agrarisch gebied met toeristisch-recreatieve waarde voor zowel de toerist als de recreant uit de regio.

- Versterken van de relatie met de stad op basis van evenwichtigheid tussen de gebieden, (voornamelijk gericht op innovatie).
- Versterken van overdracht van kennisinstellingen naar plattelandsondernemingen
- dient een bijdrage te leveren aan tenminste een van de vastgestelde indicatoren (zie ontwikkelingsplan)
- dient een project te zijn waarbij samenwerkingsverbanden aangegaan zijn binnen het eigen LEADER- gebied en/of daarbuiten (draagvlak in het gebied)
- dient voor het gebied vernieuwend en experimenteel (=laboratoriumfunctie hebben) te zijn. Nieuwe projectideeën van eenzelfde soort moeten duidelijk een vernieuwend aspect weergeven, of een veranderingsproces c.q een ontwikkelingsproces op gang brengen
- dient duurzaam te zijn; langere tijd (5 jaar) continueren of een ander effect heeft gekregen (gezien het experimentele karakter)
- dient bij voorkeur gericht zijn op gelijke kansen
- dient bij voorkeur overdraagbaar te zijn
- dient bij voorkeur kleinschalig te zijn
- dient bij voorkeur integrale (vanuit verschillende sectoren) aspecten in zich te hebben

Laatste twee criteria zijn aan de orde wanneer er sprake is van een **keuze** bij bijvoorbeeld het optimaler realiseren van de vastgestelde thema's en/of bij budgetoverschrijding:

- projecten die een bijdrage leveren aan het optimaler realiseren van de indicatoren
- de kwaliteit van de projectaanvragen is leidend, maar wanneer er twee gelijkwaardige projecten uit verschillende gemeentes zijn en wanneer er een keuze (i.v.m. budget) gemaakt moet worden is verdeling van de projecten over de gemeentes een afweging

6.4.2 Beoordelingsprocedure van projecten

Het succes van het ontwikkelingsplan is grotendeels afhankelijk van de kwantiteit en kwaliteit van de projecten die worden ingediend en goedgekeurd. Onderstaand wordt in een aantal stappen dit proces in samenvatting beschreven en wordt de rol van de PG in dit proces verduidelijkt.

Stap 1: oriëntatiefase:

Voorafgaand aan indiening van het project zal de Leadercoördinator en de PG een pretoetsing/quick-scan uitvoeren die dezelfde stappen inhoudt als in stap 3. Na eventuele aanpassingen/aanvullingen gaat het project de volgende fase in.

Stap 2: projectaanvraag

Wij zullen als PG op een actieve wijze potentiële projectindieners benaderen om projecten in te dienen. Een publieke of private organisatie zal vervolgens een aanvraag indienen bij de provincie.

In de praktijk zal de Leadercoördinator bij deze activiteiten overigens een prominente rol vervullen door de activiteiten van de PG te coördineren en in belangrijke mate zelf waar te nemen.

Daarbij zal de Leadercoördinator – in samenwerking met de PG – ook zoeken naar aansluiting bij bijvoorbeeld het gebiedsgericht beleid alsmede bij diverse organisaties die een intermediaire positie vervullen. Op die wijze moet uitwisseling plaatsvinden

van (kennis over) projectinitiatieven en worden verschillende projectinitiatieven in het gebied op elkaar afgestemd.

Stap 3: eerste toetsing projectvoorstel door de Leadercoördinator

Op het moment dat het projectvoorstel gereed is, zal programmamanagement LEADER – onder aansturing van de Leadercoördinator – het voorstel toetsen.

Deze toets zal onder andere ingaan op de volgende vragen:

- Is de vereiste cofinanciering op de juiste wijze verzekerd?;
- Zijn de genoemde kostensoorten subsidiabel volgens de Europese richtlijnen?;
- Is het project niet in strijd met regionaal, provinciaal, nationaal en Europees beleid?;
- Past het project binnen het LEADER+ programma of bestaat er een betere afstemming met één van de andere in het gebied operationele Europese programma's?.

Op basis van de toetsen schrijft de Leadercoördinator bij elk voorstel een preadvies.

Stap 4: beoordeling projectvoorstel door PG

Tijdens het overleg zal aan de hand van de geldende criteria een definitieve beoordeling van de projecten worden gegeven. Goedkeuring vindt plaats wanneer een meerderheid van de leden een positief oordeel geven (consensus).

Het zwaarwegend advies van de PG zal aan de provincie worden toegestuurd, waarna GS een formeel besluit nemen over het projectvoorstel.

Stap 5: definitieve beoordeling projectvoorstel en afgifte beschikking

GS Overijssel zullen uiteindelijk het projectvoorstel met het daarbijbehorende zwaarwegende advies van de PG beoordelen. Bij definitieve goedkeuring door GS zal een beschikking worden afgegeven aan de projectindieners.

Alleen op formele gronden kunnen GS afwijken van het advies van de PG. De provincie zal de PG op de hoogte brengen van het besluit.. Tegelijkertijd met de beschikking ontvangt de projectindieners een uitvoeringsovereenkomst inclusief alle (financiële) voorwaarden waaraan voldaan moet worden.

6.5 Communicatie en voorlichting

De Plaatselijke Groep is verantwoordelijk voor de communicatie en voorlichting.

Deze dient de volgende doelen:

- Bekendheid van het LEADER+ programma bij de doelgroepen in het gebied.
- Verwerving van projecten en voorlichting over het indienen van projectvoorstellen.
- Interne communicatie ten behoeve van de coördinatie, afstemming en optimale samenwerking gericht op partners en projectuitvoerders.
- Publiciteit over individuele projecten als zodanig en gerichte 'spin-off'.
- Externe communicatie onder andere gericht op andere LEADER+gebieden (samenwerking en netwerk).

Voor de communicatie en voorlichting wordt een optimale mix van informatiedragers ingezet. Er wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van bestaande informatiekanalen. Speerpunt vormt een eigen internetsite.

De communicatie en voorlichting voldoet aan de bepalingen voor promotie en publiciteitseisen die door de Europese Commissie worden gesteld aan het programma en de individuele projecten

Ten behoeve van een gestructureerde en continue communicatie en voorlichting zal de Plaatselijke Groep direct bij de start een uitgewerkt communicatieplan opstellen.

Gekwantificeerde doelen voor EU-indicatoren

Maatregel	Beheer van de Plaatselijke Groep		
Type indicator	Indicator	Nulsituatie	Streefwaarde
Output (431)	Aantal ondersteunde projecten	0	24
	Onderverdeeld naar:		
	* Studies over het desbetreffende gebied	0	1
	* Activiteiten om informatie over het gebied en het lokale ontwikkelingsplan te verschaffen	0	2
	* Training van de stafleden die betrokken zijn bij voorbereiding en implementatie van een lokaal ontwikkelingsplan	0	13
	* Promotieactiviteiten	0	6
* Andere	0	2	

Voorlichten en informeren, essentieel om Leaderprojecten en het programma bekendheid te geven.

6.6 Financiering

Voor financiering van de ingediende projecten bedraagt de LEADER –bijdrage maximaal 50% van het projectbudget. Daarnaast is per project financiering vanuit publieke en/of private partijen noodzakelijk. Voor publieke middelen valt te denken aan bijdragen van waterschappen, gemeenten, Rijk, provincie en niet-Europese subsidieregelingen. Vanuit de gemeenten wordt thans een voorzet gedaan om voor de komende jaren reeds een budget beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de ontwikkelingsstrategie. Mogelijkheden voor medefinanciering door private partijen zijn onder andere te vinden bij banken, koepelorganisaties, projectontwikkelaars, en sponsoring etc. Het is tevens in principe toegestaan de tijdsbesteding van private partijen en vrijwilligers te kapitaliseren en als financiële bijdrage in het projectbudget mee te rekenen. De provincie zal hierbij aangeven wat het te berekenen tarief mag zijn.

De beschikbare middelen voor het LEADER Ontwikkelingsplan West Twente 2007-2013 zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Financiële tabel

	1=2+7	2=3+4	3	4= 5+6	5	6	7
Maatregelen	Totale kosten	Totaal publiek	EU	Totaal Nationaal publiek	Regionaal publiek		Privaat
					Provincie	Gemeenten	
411 Concurrentiekracht	900.000	600.000	300.000	300.000	150.000	150.000	300.000
413 leefomgeving +diversificatie	6.000.000	4.000.000	2.000.000	2.000.000	1.000.000	1.000.000	2.000.000
421 Samenwerking	750.000	600.000	300.000	300.000	150.000	150.000	150.000
431 Kosten beheer lokale groepen	700.000	700.000	350.000	350.000	87.500	262.500	0
	8.350.000	5.900.000	2.950.000	2.950.000	1.387.500	1.562.500	2.450.000

6.7 Monitoring en evaluatie

Verantwoording en indicatoren

De Plaatselijke Groep zal een beheersautoriteit aanwijzen, zijnde de provincie Overijssel, die de beschikkingen afgeeft en zorg draagt voor de afwikkeling van de betalingen en voor de rapportages naar de landelijke beheersautoriteit, de Minister van LNV. De provincie Overijssel zal na drie jaar een tussenevaluatie laten uitvoeren en zal ook voor de eindevaluatie zorgen.

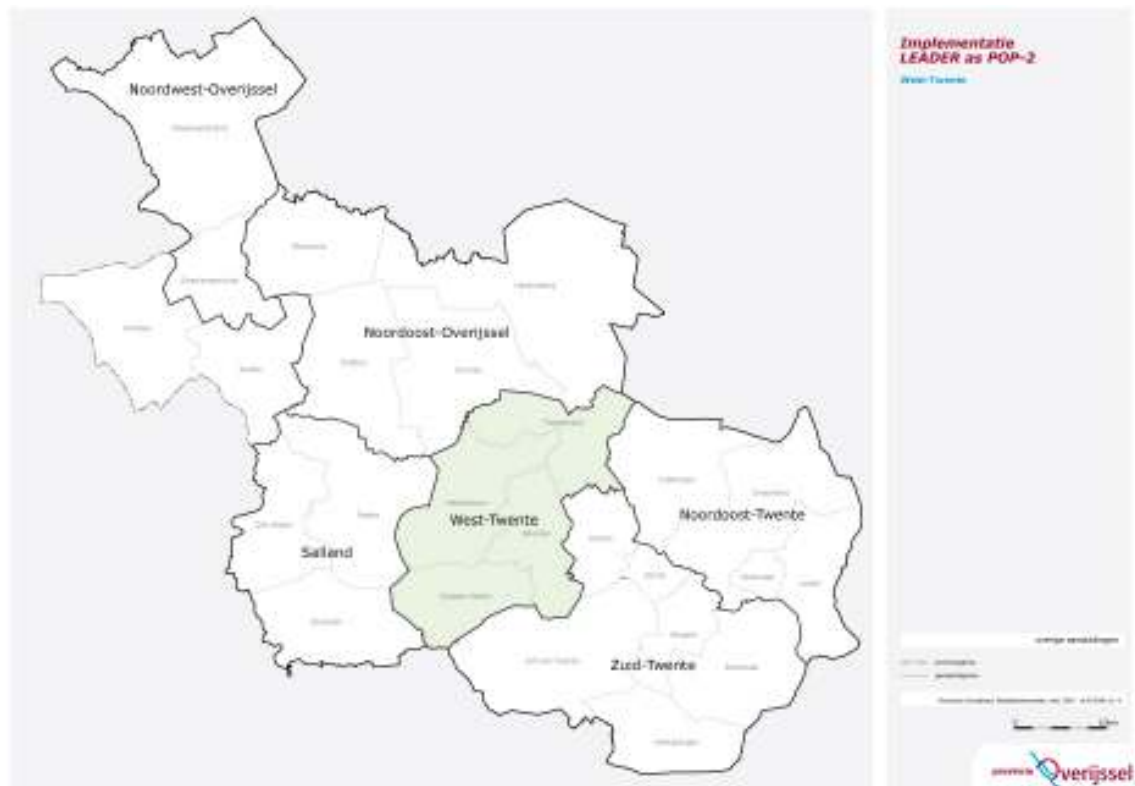
De beheers- en betalingsautoriteit Overijssel zal na drie jaar een tussenevaluatie laten uitvoeren en zal ook voor de eindevaluatie zorgen.

Bij de inhoudelijke verantwoording zal de score op indicatoren wezenlijk zijn. Voor het monitoren van de voortgang van het LEADER+ programma worden door Brussel indicatoren als meetinstrument gebruikt. Deze zijn reeds in hoofdstuk 5 per accent indicatief in beeld gebracht. Uit die streefwaarden is het ambitieniveau voor de verschillende indicatoren te herleiden. Als PG zullen we er op letten in voldoende mate op de indicatoren te scoren. De indicatoren zullen gedurende de uitvoering van het ontwikkelingsplan op projectniveau gekwantificeerd worden.

Benadrukt wordt dat het om een indicatieve lijst van outputindicatoren gaat. Indien

gedurende de uitvoeringsperiode blijkt dat niet alle projecten aan de hand van deze set gevolgd kunnen worden, behoudt de PG zich het recht voor om in overleg met de provincie Overijssel deze set uit te breiden met nieuwe indicatoren. De bestaande indicatorenset zal daarbij wel als kader gehandhaafd blijven.

Bijlage 1: Gebiedsindeling West Twente

Bijlage 2: Samenstelling Plaatselijke Groep

Dhr. G. Nellestijn (voorzitter; Wierden)

LEADER coördinator

Mevr. W. Paalman-Vloedgraven (wethouder Hellendoorn)

Mevr. R. Broeze (wethouder Wierden)

Dhr. W. Stegeman (wethouder Rijssen-Holten)

Dhr. F. Becker (wethouder Twenterand)

Mevr. A. Mulder (cultuur, toerisme, welzijn; Rijssen-Holten)

Dhr. P. Zuithof (leefbaarheid; Twenterand)

Dhr. J. Geerdink (landelijk gebied; Wierden)

Mevr. C. ten Cate (kleine kernen, leefbaarheid; Wierden)

Mevr. G. Saathof (landschap; Hellendoorn)

Dhr. D. Gerritsen (ouderen; Wierden)

Voor 1 september 2007 wordt de PG aangevuld met extra leden

Adviserende leden:

Dhr. H. van Triest (gemeente Wierden)

Dhr. H.J. Hoksbergen (gemeente Rijssen-Holten)

Dhr. P. Goudberg (gemeente Hellendoorn)

Mevr. G. Rozendaal (gemeente Twenterand)

Dhr. P. Louwerse (programmamanager LEADER)

Dhr. P. Niens (aanjaagteam gebiedsgericht werken ZuidWest Twente)